

РЕШЕНИЕ

№ 23

гр. Варна, 21.02.2024 г.

В ИМЕТО НА НАРОДА

АПЕЛАТИВЕН СЪД – ВАРНА, II СЪСТАВ, в публично заседание на двадесет и четвърти януари през две хиляди двадесет и четвърта година в следния състав:

Председател: Диана В. Джамбазова

Членове: Росица Сл. Станчева
Юлия Р. Бажлекова

при участието на секретаря Юлия П. Калчева
като разгледа докладваното от Росица Сл. Станчева Въззивно гражданско дело № 20233000500451 по описа за 2023 година

за да се произнесе, взе предвид следното:

Производството е по реда на чл.258 и сл. ГПК, образувано по въззивни жалби и на двете страни по спора, предмет на постановеното по гр.д. № 798/2022г. по описа на ОС – Добрич решение № 200/03.07.2023г., допълнено по реда на чл.250 ГПК и чл.248 ГПК с решение № 250/25.09.2023г.

Прокуратурата на Република България обжалва решението от 03.07.2023г. в частта, в която е осъдена да заплати на Н. А. К. сумата от 12 000 лева, представляваща обезщетение за претърпени неимуществени вреди от нарушаване правото за разглеждане и приключване в разумен срок на сл.д. № 1/1991г., преобразувано в ДП № 780-11/1998г. по описа на ВОП – София, а сега ДП № 11-048/1999г., за периода от образуване на делото през м.януари 1991г. до 27.11.2022г., на основание чл.2б ЗОДОВ, ведно със законната лихва върху главницата, считано от 27.11.2022г. до окончателното ѝ изплащане.

В жалбата се излагат оплаквания за произнасяне по недопустим иск за периода преди 15.12.2012г., т.е. до приемането на разпоредбата на чл.2б ЗОДОВ. Оспорванията в останалата част са досежно направените от първоинстанционния съд изводи за наличието на предпоставките за ангажиране отговорността на държавата чрез ПРБ, евентуално за прекомерност на присъденото обезщетение. Сочи се, че не са отчетени фактическата и правна сложност на наказателното производство, липсата на доказателства за това, че ищцата е претърпяла твърдените неимуществени вреди и относимите критерии по чл.52 ЗЗД. Отправеното до настоящата

инстанция искане е за отмяна на решението в тази му част и отхвърляне на исковата претенция.

Ищцата Н. А. К., чрез процесуалния си представител, обжалва постановените от първостепенния съд решение № 200/03.07.2023г. в частта, в която е отхвърлена исковата ѝ претенция за горницата над присъденото обезщетение от 12 000 лева до предявения размер от 120 000 лева и решение № 250/25.09.2023г., в частта в която е отхвърлена претенцията ѝ за заплащане на законната лихва върху главницата за периода от 28.11.2019г. до 26.11.2022г., както и е оставено без уважение искането ѝ по чл.248 ГПК за изменение на първоначалното решение в частта му относно присъдените в нейна полза разноски.

В жалбата срещу решението от 03.07.2023г. навежда оплаквания за необоснованост и липса на изложени мотиви защо съдът приема, че искът ѝ за горницата над сумата от 12 000 лева е неоснователен. Твърди се, че не са обсъдени всички наведени от нея доводи относно претендирания размер, както и относимата съдебна практика на ЕСПЧ. Излага подробни аргументи по съществото на спора. Иска се отмяна и уважаване на предявения иск изцяло.

С жалбата срещу допълнителното решение от 25.09.2023г. се оспорва извода на първоинстанционния съд за началния момент на дължимото обезщетение за забава. По изложени доводи счита, че същият е направен в противоречие с материалния закон и стандартите на ЕСПЧ. С оглед на това се претендира отмяна на решението в тази му част и присъждане на законна лихва с начален момент от 28.11.2019г.

Относно оставеното с решението от 25.09.2023г. без уважение искане по чл.248 ГПК се твърди, че с изменението на Наредба № 1/2004г. определението на ВКС, на което се е позовал първоинстанционния съд е загубило актуалност. Наред с това при разрешаване на въпроса относно дължимостта на разноските за пътни разходи съдът е следвало да приложи и стандартите на ЕСПЧ, цитирайки разрешения по посочена практика.

В срока по чл.263 ГПК Прокуратурата на РБ е депозирала писмени отговори и по двете въззивни жалби на ищцата Н. А. К., с които ги оспорва като неоснователни.

Срещу подадената от Прокуратурата на РБ въззивна жалба не е постъпил отговор от насрещната страна - Н. А. К..

В проведеното пред настоящата инстанция о.с.з. жалбите се поддържат, респ. оспорва се подадената от насрещната страна жалба.

За да се произнесе по спора, съобразно разпоредбата на чл.269 ГПК, ангажираните по делото доказателства и приложимия закон, настоящият състав на АпС – Варна взе предвид следното:

Предявените от Н. А. К. против Прокуратурата на РБ искове са с правно основание чл.26 ЗОДОВ и чл.86 ЗЗД, основани на твърдения, че ищцата е един от наследниците на А. А.Ф., поч. на 31.07.2010г., който е пряко пострадал от деянията на т.нар. Възродителен процес и предмет на разследване по неприключилото и към момента сл.д. № 1/1991г. по описа на Прокуратура на Въоръжените сили, впоследствие преобразувано под № 780-II/1998г. на Военно-окръжна прокуратура /ВОП/ - София, а към момента ДП

№ II-048/1999г. Сочи се, че в периода от 28.02.1985г. – 16.04.1986г. е бил задържан и лишен от свобода в затвора в Белене, от 16.04.1986г. до края на 1988г. принудително изселен в гр.Роман, с насилствено променени имена, уволнен от работа, без възможност да работи като учител до 1989г., когато е бил експулсиран от България. Твърди, че на репресия е било подложено цялото им семейство, излагайки подробни фактически твърдения за това, поради което счита, че и тя също е сред пострадалите от тези деяния. Твърди, че след установяването му в Турция, баща ѝ и други изгонени като него лица са поддържали редовни контакти, като от средствата за масова информация са узнали за започналото разследване на извършените спрямо тях престъпления. Поради пасивното поведение на българските власти по издирване и установяване на пострадалите лица през 1996г. са подали до Главния прокурор обща жалба, в която са посочили имената си, актуални адреси и информация за периодите и местата на лишаване от свобода. През 1997г. били внЕ.и нови искания до Прокуратурата, по които не получили отговор. Учредено било и Сдружение "За справедливост, права, култура и солидарност на Балканите", член на което от 2004г. била и ищцата, и чрез което постоянно са търсили информация за хода и движението на делото. От проведената от сдружението кореспонденция с различни институции са узнали, че интензивните действия по разследването са извършени в периода 1991г. - 1994г., делото два пъти е било внасяно в съда с обвинителни актове, като и двата пъти е било връщано с указания за отстраняване на допуснати нарушения, впоследствие част от обвиняемите са починали, имало редица спирания и възобновявания, промяна на квалификацията на обвиненията. Бавният ход на производството е бил обсъждан и в НС, което с нарочна декларация от 11.01.2012г. е призовало правосъдните органи да предприемат необходимото за приключване на делото срещу виновниците. Твърди се още, че след изменение на НПК от 2017г. част от пострадалите са се възползвали от възможността да поискат от съда постановяване на мерки за ускоряване на производството, като по образуваните по тези искания дела съдът е давал едномесечен срок на Прокуратурата за предприемане на действия по приключване на делото. След дадени с определение № 3730/03.09.2018г. на СГС такива указания е било постановено Постановление от 04.10.2018г. за спиране на наказателното производство вр. отправено искане за правна помощ до Република Турция. Сочи още, че определението за спиране е било обжалвано от част от пострадалите, съдебното производство по които е прекратено с дадени указания към разследващия орган за надлежното му съобщаване на всички заинтересовани лица, както и че същото е постановено без наличието на предпоставките за спиране /липса на отправена молба за правна помощ/ и единствено води до допълнително забавяне на делото. През 2021г., отново по искане по чл.369 НК на други пострадали, съдът е констатирал неоправдано забавяне на действията и е даден срок за ускоряване на досъдебното производство вр. връчването на постановлението от 04.10.2018г. и изпращане на подадените срещу него жалби в съда. Като пострадал баща ѝ бил разпитан само веднъж, а след смъртта му неговите наследници въобще не са били уведомявани или разпитвани, не са им били разяснявани правата на пострадали, респ. не са им връчвани постановявани по делото актове, с изключение на постановление за спиране от 04.10.2018г. и постановление за прекратяване от 31.05.2022г., последното от което е

обжалвано от тях и не е влязло в сила. Твърди, че процесуалното поведение на Прокуратурата сочи на тенденциозно бездействие на разследването, в резултат на което продължителността на делото е прекомерна и за нея липсва обективно и разумно оправдание. Тази прекомерна продължителност съставлява нарушение на чл.6 §1 ЕКЗПЧОС, в хода на разследването обвиняемите са починали, изтекла е и абсолютната давност за наказателно преследване, поради което тя като наследник на баща си и като пряко пострадала от деянията е била лишена от възможността да бъде конституирана като частен обвинител и да получи обезщетение от виновните лица за претърпените вреди. Твърди, че в резултат на това нарушение на чл.6 §1 ЕКЗПЧОС както наследодателят ѝ, така и тя са претърпели неимуществени вреди - притеснение, очакване и безпокойство, неудобство и несигурност, разочарование и загуба на доверие в институциите и правосъдието, чувство за липса на справедливост, страх и опасение, че виновните ще останат ненаказани, а в същото време са лишени и от възможността да получат справедливо обезщетение като граждански ищец. С оглед на това е предявен и иска за заплащане на обезщетение за тези вреди в размер на сумата от 120 000 лева, ведно със законната лихва върху нея, начиная от 28.11.2019г. до окончателното изплащане на задължението.

С отговора си на исковата молба Прокуратурата на РБ е оспорила исковете с възражения за недопустимост и неоснователност. Твърди се, че ищцата не е процесуално легитирана да претендира обезщетение за претърпените от наследодателя ѝ неимуществени вреди по чл.2б ЗОДОВ, позовавайки се на разпоредбата на чл.6, ал.1 ЗОДОВ, както и че не е легитимирана да претендира за претърпени от нея вреди като наследник, тъй като не е доказано наследодателят ѝ да е разпитван като пострадало лице по досъдебното производство, респ. нито ищцата да е встъпила в процеса по реда на чл.75 НПК. Оспорва изложените в исковата молба твърдения за бездействие от страна на разследването, счита, че с оглед фактическата и правна сложност на делото, в това число и дадените задължителни указания на съда при връщането на обвинителните актове, не е налице "неразумен срок", както и че не следва да отговаря за времето, през което делото е било в съда. Оспорва като недоказани описаните в исковата молба неимуществени вреди и че същите са именно в резултат на забавеното досъдебно производство. Сочи, че вредите от самите действия по време на "възродителния процес" не следва да бъдат съобразявани, тъй като не са в пряка причинна връзка с наказателното производство. Оспорва размера на претендираното обезщетение като прекомерен, както и началния момент на претендираната законна лихва.

Пред настоящата инстанция не е налице спор по приетото за установено от първоинстанционния съд относно това, че ищцата е един от наследниците на А. А.Ф. /А.А.Ф./, поч. на 31.07.2010г., за осъществяването спрямо наследодателя ѝ действия и движението по процесното досъдебно производство, от забавянето на което се претендират да са претърпени вреди.

В периода 1985г. - 1989г. срещу А. А.Ф. са били извършени репресивни действия от страна на държавните органи по повод провеждана от българската държава политика за насилствена асимилация, вкл. и промяна на имената на българските граждани с турско етническо самосъзнание. Същият е

бил задържан и въдворен в затвора в Белене 28.02.1985г. – 16.04.1986г./, без присъда, уволнен от работа, принудително установен в гр.Роман /16.04.1986г. – м.май 1989/, след което изселен в Република Турция, където е живял до смъртта си.

На 31.01.1991г. с Постановление на прокурор при Прокуратурата на въоръжените сили е образувано сл.д. № 1/1991г. срещу Т.Ж. и о.з. генерал-полковник Д.С. за извършено от тях престъпление по чл.162 ал.1 вр. чл.20 ал.2 НК за това, че в периода 1984г. - 1989г. в съучастие с други лица са подбуждали към национална вражда и омраза. Впоследствие, в периода м.09.1991г. - м.01.1993г. като обвиняеми са били привлечени и други лица. След постановено прекратяване на производството срещу част от обвиняемите и преквалификация на обвинението, на 20.07.1993г. във Върховния съд - Военна колегия е бил внЕ. обвинителен акт срещу Д.С., Т.Ж. и Г.А. за това, че в периода 08.05.1984г. - 15.12.1988г. обвиняемият Стоянов, в качеството си на военно-длъжностно лице - министър на вътрешните работи, умишлено подбуден при условията на продължавано престъпление от действалите в съучастие обвиняеми Ж. и А., при условията на продължавано престъпление умишлено злоупотребил и превишил властта си и дал указания при провеждани оперативки, съвещания на ръководния състав на МВР и изказвания пред форуми на членове на БКП, с които възложил на подчинените му служители от МВР несвойствени и нерегламентирани по надлежния ред функции и задачи, преподчинил длъжностни лица от МВР на граждански лица от апарата на БКП, незаемащи длъжности в държавния апарат, въвел фактическо извънредно положение на части от територията на страната, разпоредил задържане на български граждани без правно основание, от които деяния настъпили вредни последици, изразяващи се в противозаконно задържане на български граждани в местата за изтърпяване на наказание "лишаване от свобода", противозаконно ограничаване правата на българските граждани на свободно предвижване и между населените места на страната, право на свободни контакти, право на лична свобода и неприкосновеност, право на ползване на свой език - престъпление по чл.387 ал.2, във връзка с ал.1, чл.26 ал.1 и чл.20 ал.2 от НК за обвиняемия Стоянов и престъпление чл.387 ал.2, във връзка с ал.1, чл.26 ал.1 и чл.20 ал.3 от НК за обвиняемите Ж. и А..

По повдигнатите обвинения е бил изготвен и внЕ. обвинителен акт, образуван в НОХД № 1/1994г., което е прекратено с разпореждане от 09.02.1995г. и делото е върнато на Прокуратурата за отстраняване на подробно посочени процесуални нарушения, сред които и идентификация на пострадалите лица с оглед определяне характера и размера на вредите от инкриминираното деяние, засягащо както правото на защита на обвиняемите, така и на пострадалите.

На 19.12.1997г. е внЕ. втори обвинителен акт срещу същите обвиняеми и за същите престъпления, който отново е върнат поради направени констатации за непълно изпълнение на дадените при предходното връщане указания /разпореждане от 28.04.1998г. по НОХД № 1/1998г./.

С оглед настъпили законови промени в подсъдността сл.д. № 1/1991г. е изпратено на Софийска военно-окръжна прокуратура и с Постановление от 29.09.1998г. е преобразувано в сл.д. № 780-11/1998г. Със същото

наказателното производство срещу Т.Ж. е прекратено поради настъпилата смърт на обвиняемия. На 28.12.1999г. е постановено прекратяване и по отношение на обвиняемия Д.С., също поради смърт на дееца.

В периода 06.04.1999г. - 04.12.1999г. досъдебното производство е било спряно поради свидетели в чужбина, а след възобновяването му е продължило под нов № II-048/1999г., под който продължава да е висящо и към настоящия момент. По същата причина е било спирано и в периода 01.10.2002г. - 04.07.2003г., както и с Постановление от 04.02.2004г. за периода 04.02.2004г. – 14.12.2010г., а впоследствие и с Постановление от 04.10.2018г. Възобновено е с Постановление от 18.04.2022г. на прокурор от ВОП – София. На 31.05.2022г. досъдебното производство е било прекратено на основание чл.243, ал.1, т.1 вр. чл.24, ал.1, т.4 от НПК /настъпила смърт на единствения останал обвиняем/, като постановлението за прекратяване е отменено по жалба на друго пострадало лице /ВЧНД № 821/2022г./ и висящността на наказателното производство е възобновена и същото към настоящия момент не е приключило.

От доказателствата по делото е видно, че по повод необходимостта от установяване и посочване на пострадалите лица, голяма част от които се намират на територията на Република Турция по делото са били изготвяни следствени поръчки до Република Турция. Съгласно писмо на отдел "Международен" при ВКП, но адресирано до Военно-окръжна прокуратура и част от материалите по сл.д. № 1/1991г. е видно, че макар и преди 2002г. да са изготвяни молби за правна помощ, изпълнявани частично и на етапи, инструментите на международната правна помощ са съсредоточени в периода 2002-2007г. Така по молба за правна помощ от 2002г. са били разпитани 26 лица от 134 посочени. На 14.07.2003г. е изпратена втора молба, която е върната като неизпълнена на 15.12.2003г. Последвало е ново искане за разпит на 108 лица. Към датата на постановление за спиране от 04.10.2018г. са били разпитани общо 369 от пострадалите лица.

Съгласно писмо-отговор на Върховна касационна прокуратура, изготвено по подадена молба на пострадали лица нова съдебна поръчка е изпратена през м.01.2019г.

През 2018г., преди спиране на досъдебното производство част от пострадалите лица са подали молби по чл.368 ГПК, по които са образувани дела в СГС. С постановени по тях определения на Прокуратурата е бил даден 1-месечен срок за предприемане на действия съгласно правомощията на прокурора по чл.242 ал.1 НПК /в акта за спиране е посочено само едно от тях - определение по ЧНД № 3650/2018г./. Указания за предприемане на действия за ускоряване на наказателното производство в 2-месечен срок са били дадени и вр. връчване на Постановлението за спиране от 04.10.2018г. /определения по ВЧНД № 2966/2021г. и ВЧНД № 2932/2021г. на СГС/.

Установено е от фактическа страна по делото и това, че наследодателят А. Ф. е бил разпитан по досъдебното производство като свидетел само веднъж, на 02.07.2002г., при който разпит изрично е заявил, че желае да се ползва от правата си на пострадад и да предяви граждански иск срещу виновните лица. През 2006г. същият е депозирал и нарочна жалба с искане за разследване на деянията и обезщетяване, преписката по която жалба е присъединена към процесното досъдебно производство.

След смъртта на А. Ф. съпругата му Н.З. Ф., в качеството ѝ на един от наследниците, е подала искане по чл.368 НПК /19.03.2018г./, по което е било образувано ЧНД № 115/2018г. на Софийски военен съд, прекратено като неподсъдно и върнато на прокуратурата за изпращане на компетентния съд. С молба от 15.01.2022г. тримата наследници, в т.ч. и ищцата Н. К., са уведомили органа на разследването, че желаят да се възползват от правата си по чл.74, ал.2 НПК, както и са направили искане вр. квалификацията на обвинението. Впоследствие същите са обжалвали Постановлението за спиране от 04.10.2018г. /жалби с вх. № 03/17.01.2022г. и № 03/10.02.2022г./, както и постановлението за прекратяване от 31.05.2022г. /жалба от 13.06.2022г./.

По делото са ангажирани доказателства, установяващи, че от 2004г. Н. К. е член на Сдружение за правосъдие, права, култура и солидарност на Балканите, учредено в Република Турция и една от дейностите на което е защита интересите на репресираните изселници от България. През 2005г. Сдружението е сезирало Народното събрание на РБ за забавянето на сл.д. № 1/1991г., по повод на което е била извършена проверка от инспектората към Министерство на правосъдието. Отправено е било искане за предприемане на съответни действия и към Военно-апелативна прокуратура. Сезиран е бил и Омбудсмана на РБ. Представители на това сдружение са участвали и в проведена през 2010г. среща с ръководството на Прокуратурата, на която са обсъждани трудностите по приключването на сл.д. № 1/1991г.

Спорните въпроси между страните са по приложение на правото – за какъв период от разглеждане на следственото дело ищцата има право на иск по чл.26 ЗОДОВ, легитимирана ли е да иска обезщетение за вредите, претърпени от нейния наследодател, налице ли е продължителност на делото в неразумен срок, дали и какви вреди са претърпени, които да са в причинна връзка с това наказателно производство, какъв е справедливия размер на евентуално следващо се обезщетение.

На първо място съдът намира за неоснователно наведеното с въззивната жалба на ПРБ възражение за недопустимост на иска за периода преди приемане на чл.26 ЗОДОВ. С тази норма, приета с изменението на ЗОДОВ, обн. в ДВ бр.98/11.12.2012г., в сила от 15.12.2012г., е въведен изричен фактически състав на отговорност за държавата за обезщетяване на вредите, причинени на граждани и на юридически лица от нарушение на правото на разглеждане и решаване на делото в разумен срок съгласно чл. 6, § 1 от КЗПЧОС. Доколкото няма спор, че към датата на влизането ѝ в сила сл.д. № 1/1991г. е висящо, то претенцията за обезвреда от неприключването му в разумен срок следва да бъде разгледана по реда на специалния ЗОДОВ. В същото време, това не означава, че до този момент пострадалото лице е нямало право на иск. Последното се извежда от прякото действие на общата разпоредба на чл.7 от Конституцията на РБ от 1991г., предвиждаща отговорност на държавата за всички вреди, причинени от незаконни актове и действия на нейни органи или длъжностни лица, както и непосредствената приложимост на КЗПЧОС, в сила за България от 07.09.1992г. /чл.5 ал.4 Конституцията/. Всеки национален съд на държава – страна по Конвенцията е национален съд по см. на чл.13 от нея и като такъв е длъжен да разгледа всяко дело в защита на право, което Конвенцията признава. Разглеждането и

решаването на делото в разумен срок от независим и безпристрастен съд е такова право, поради което и неговото нарушаване покрива състава на чл.7 от Конституцията /в т.см. е и постановеното по реда на чл.290 ГПК решение № 210/2015г. по гр.д. № 3050/2014г. на ВКС, III г.о./.

Ето защо предявеният иск, респ. обжалваното първоинстанционно решение, за заплащане на обезщетение за периода преди 15.12.2012г. е неоснователно.

Не е недопустимо решението и досежно претендираните от ищцата неимуществени вреди в качеството ѝ на наследник на А. Ф. за периода до смъртта му. Няма спор, че наследодателят е пострадало лице от деянията, предмет на наказателното производство, имащ правата на жертва и възможността да реализира гражданските си претенции срещу виновните лица. Поради това и същото е производство за определяне на граждански права по см. на чл.6 §1 КЗПЧОС от момента на образуването му, независимо от стадия на процеса, в който тези права са могли процесуално да бъдат упражнени.

В практиката на ЕСПЧ /напр. Скордино с/у Италия/, така и в съдебната практика на касационната инстанция, безпротиворечиво се приема, че наследниците на пострадалото лице са процесуално и материалноправно легитимирани да искат и да получат обезщетение за деликта по чл.2б ЗОДОВ вр. чл.6, § 1 КЗПЧОС, за цялата продължителност на забавеното производство. Основание за това тълкуване е и разпоредбата на чл.74, ал.2 НПК, съгласно която при смърт на пострадал правата му преминават върху неговите наследници. След встъпването в това производство на мястото на наследодателя си наследникът има качеството на „пряко пострадал“ /“пряка жертва“/, а за предходния период – а „непряко пострадал“ /“непряка жертва“/ от деликта, особено когато предмет на делото е прехвърлимо/наследимо право и/или лицето демонстрира личен нематериален и/или материален интерес още приживе на наследодателя си, който е пряко пострадал от деликта. Определя се обаче едно общо обезщетение за целия период на продължителността на процеса. В т.см. решение по гр.д.№ 4654/2021г. на ВКС, IV г.о., решение по гр.д. № 3356/2021г. на ВКС, III г.о., решение по гр.д. № 1610/2019г. на ВКС, IV г.о. и др.

Следователно ищцата е процесуално и материалноправно легитимирана да търси обезщетение по чл.2б ЗОДОВ за целия период.

Сл.д. № 1/1991г. е образувано на 31.01.1991г. и до настоящия момент не е приключило, т.е. към момента на устните прения пред настоящата инстанция досъдебното производство е с продължителност от 33 години и 6 дни. Предвид датата, от която Конвенцията е ратифицирана и в сила за страната ни, началният момент за преценка разумността на срока, при отчитане стадия на производството към този момент /решение Foti end others v Itali,1982г. и Smirnova v. Russia/, е от 07.09.1992г. С оглед на това до датата на приключване на устните състезания пред настоящата инстанция, доколкото нарушението продължава и към момента е изминал период от 31 години и 4 месеца.

Изхождайки от примерно изброените в чл.2б ЗОДОВ критерии, както и стандартите, установени в практиката на ЕСПЧ /сложността на делото,

поведението на жалбоподателя и на съответните власти и значението на делото за жалбоподателя/, и конкретните обстоятелства по процесното дело, настоящият състав намира, че този период значително надхвърля изискването за разглеждане на делото в разумен срок по см. на чл.6 §1 Конвенцията. Този извод не се променя и при приспадане на времето от 1 година и 10 месеца, през което делото е било в съда по повод двукратното внасяне на обвинителни актове. Отделно от това следва да се отбележи, че страна по материалното правоотношение за обезвреда по ЗОДОВ е държавата, а органът, от действията на който е причинена вредата е само неин процесуален субституент. Когато вредите са причинени от няколко органа това не изключва отговорността на държавата, независимо дали искът е предявен срещу всички или само срещу един от тях.

Безспорно е, че делото се характеризира с фактическа и правна сложност, предвид характера и фактическия състав на деянията, предмет на разследването, наличието на повече от един обвиняем, множество пострадали лица /след връщането на обвинителния акт от съда са идентифицирани 446 лица, въдворени в ТВО Белене/ и произтичащия от това обем на процесуално-следствените действия. Обстоятелството, че част от пострадалите лица са починали, а други живеят на територията на Република Турция безспорно рефлектира върху фактическата сложност на делото, което е наложило отправянето на молби за правна помощ към трета страна и неколкото му спиране по тази причина. Независимо от това, съдът приема, че делото не е „проведено с дължимата грижа“ /*Cominggersol SA v Portugal*, 2000г./. Съгласно коментираното по-горе писмо на отдел „Международен“ към ВКП инструментите на международната правна помощ са съсредоточени в периода 2002-2007г., към който момент вече е била изтекла и абсолютната давност за наказателно преследване на единствения останал жив обвиняем, който към настоящия момент вече е починал. Давността е изтекла през 2000г., а едва през 2012г. обвиняемият Г.А. е бил разпитан, като разследващият орган му е разяснил произтичащите от това права, по повод на което лицето е заявило, че ще се ползва от изтеклата давност и желае прекратяване на делото.

Наред с това, при отчитане дадените от наказателния съд указания по връщането на внЕ.ите обвинителни актове, следва, че още към 1993г. – 1997г., когато са били внасяни обвинителните актове разследването на деянията по повдигнатите обвинения, делото е било фактически изяснено /в този смисъл е и посоченото от писмото на Военно-апелативна прокуратура от 2005г./. Указанията за отстраняване на неточности в обвинителния акт, преповтарянето на някои процесуални действия спрямо обвиняемите и идентифицирането на пострадалите лица, които са посочени като брой в обвинителния акт не може да обоснове разумност на последвалата продължителност на процеса.

В подкрепа на извода за неоправданото забавяне на производството и неприключването му в разумен срок са и постановените определения на СГС по подадени през 2018г. и 2021г. молби за ускоряване на процеса.

При направата на извода относно разумността на срока, настоящият състав отчита и това, че с поведението си нито наследодателят на ищцата, нито самата тя са допринесли за забавяне на производството.

Липсват обективни причини, които да оправдаят продължителността от над 30 години. Това важи и за трудностите, които са обусловени от забавата/неизпълнението на отправяните молби за правна помощ.

В практиката на ЕСПЧ, прилагана и в редица решения на ВКС, последователно се приема, че държавите следва да организират своите съдебни системи по такъв начин, че техните компетентни органи да отговорят и на изискванията на чл.6 §1 от Конвенцията, включително и да разглеждат делата в разумен срок. В случая не може да се приеме, че са положени необходимите усилия за ефективно използване на международно-правните инструменти, дори и при извод за дадени указания за разпит на всички пострадали лица.

С оглед на горното, съдът намира, че е налице нарушение на чл.6 §1 ЕКЗПЧОС относно правото на ищцата и нейния наследодател за разглеждане на делото в разумен срок, което ангажира отговорността на Прокуратурата за заплащане на обезщетение на претърпените в резултат на това нарушение вреди.

По вредите и размера на обезщетението:

По реда на чл.26 ЗОДОВ се обезщетяват само онези вреди /имуществени и неимуществени/, които са пряка и непосредствена последица от неразумната продължителност на делото, но не и вредите, причинени на пострадалия от деянията, предмет на разследването. Относно неимуществените вреди съдебната практика приема, че съществува оборима презумпция, че неразумната продължителност на производството причинява такива, поради което по начало не е необходимо да се доказват изрично обичайните, типични неимуществени вреди, които винаги се търпят от лице, спрямо което съдебното производство е продължило извън рамките на разумния срок, като притеснения и безпокойство за развитието на делото и от евентуален неблагоприятен изход, накърняване на чувството за справедливост и на доверието му в държавността /в т. см. Scordino с/у Италия; Smirnova с/у Русия, 1999г.; Димитров и Ханъмов срещу България и др. решения на ЕСПЧ, а също и решение № 306/22.10.2019г. по гр.д. № 4482/2017г., решение № 272 от 27.01.2020г. по гр.д. № 924/2019г. и решение № 48/06.04.2020г. по гр.д. № 1610/2019г., и трите на IV г.о. на ВКС/.

С оглед на това и доколкото не са ангажирани доказателства, опровергаващи твърденията на ищцата, съдът намира, че същата е претърпяла /лично и като наследник, встъпил в правата на пострадалия/ претендираните от нея неимуществени вреди - безпокойство и несигурност, разочарование и загуба на доверие в институциите, чувство за липса на справедливост, притеснение, че виновните лица за извършените спрямо баща ѝ репресивни действия няма да бъдат наказани и от това, че е той и тя самата са лишени от възможността да получат справедливо обезщетение, конституирайки се като граждански ищец.

В същото време по делото не са ангажирани каквито и да било доказателства, сочещи на негативни изживявания, надхвърлящи по интензитет обичайните такива от неразумната продължителност на делото. Не се твърди или установява воденото производство да е рефлектирало върху начина на живот на пострадалия, респ. ищцата или да е причинило други

неудобства, въвн от обичайните.

На основание чл.52 ЗЗД и съгласно разясненията на ППВС № 4/1968г. съдът приема, че справедливия размер на обезщетението за така претърпените неимуществени вреди е сумата от 12 000 лева.

При определянето на този размер съдът отчита, че продължителността на производството значително надхвърля законоустановените в НПК срокове, в резултат на което абсолютната давност за наказателно преследване е изтекла, поради което, а с оглед и настъпилата смърт на последния обвиняем, същото безспорно подлежи на прекратяване. С оглед на това и легитимното очакване на ищцата да реализира гражданските си права за обезщетение на претърпените от пряко пострадалия й наследодател вреди в рамките на наказателния процес е осуетено /същият е разпитан и са му разяснени правата на пострадали едва през 2002г., а след 2003г. конституирането на пострадалия като гражданския ищец е възможно в съдебната фаза на наказателния процес/. Независимо от възможността искът за обезщетение да бъде предявен и в самостоятелно производство, доколкото гражданската отговорност може да се ангажира независимо от наказателната, следва да се отчете интереса на пострадалия това да стане по реда, предвиден в НПК - естеството, мащаба и характера на обстоятелствата, обуславящи инкриминираните деяния, както и заеманите длъжности от лицата срещу които е водено разследването към релевантния период, предпоставят значителни трудности в доказването на деликта в рамките на самостоятелен граждански процес.

Относно към определяне на справедливия размер на обезщетението е и обстоятелството, че с поведението си, както наследодателят й, така и самата ищца, не са допринесли за забавяне на производството.

Съдът отчита и че упражнената спрямо наследодателя и семейството му репресия през 1985 – 1989г. определя значимостта, която разследването на събитията от този период има за него и за наследниците му /макар в приложното поле на чл.6 §1 от ЕКЗПЧОС да не се включва правото за наказателно осъждане на трети лица – *Perez v France*, 2004г./.

В същото време, съгласно ангажираните по делото доказателства проявената от тях заинтересованост по делото датира към периода след 2002г., когато А. Фелиз е бил разпитан като свидетел. Не се установява той да е сред лицата, подали първата жалба през 1996г., нито да е бил член на Сдружението, чрез което пострадали от Възродителния процес са търсили информация и отправяли искания до различни институции вр. наказателното производство. Що се отнася до ищцата, макар тя да е била член на това сдружение от създаването му /2004г./, то след смъртта на баща й през 2010г., първата й активност по делото е към 2022г., когато заедно с другите двама наследници са подали жалбата срещу постановлението за спиране от 04.10.2018г. и молбата, че желаят да се ползват от правата си по чл.74, ал.2 НПК.

Съдът намира, че така определеният размер на дължимото обезщетение кореспондира на общественото възприятие за "справедливост", както и на обществено-икономическото развитие в страната.

Изложените във въззивната жалба на ищцата и исковата й молба доводи за претендиращия размер съобразно установени базови размери и стандарти в

практиката на ЕСПЧ при определяне на обезщетенията за неимуществени вреди от нарушения на Конвенцията не се споделят от настоящия състав. Действително в редица свои решения ЕСПЧ е посочвал критериите /общи принципи/, от които изхожда, но същите са прилагани винаги в контекста на конкретния правен спор. Изрично в цитираното от ищцата решение по делото *Arpicella v Italy*, 2004г. е посочено, че чл.41 от ЕКПЧОС дава правомощието на съда да направи преценка дали в конкретния случай на страната следва да бъде присъдено обезщетение, независимо от констатираното нарушение. Именно от гледна точка на необходимостта от преценка на конкретния казус следва да се тълкуват и визираните в това решение базови суми. Предметът на спора по това дело и по настоящото не покриват възприетото в практиката на ЕСПЧ разбиране за "подобни случаи" - които и да са две производства, продължили същия брой години, за идентичен брой инстанции, със залози с еднакво значение, подобно поведение от страна на жалбоподателя и по отношение на една и съща държава.

По същите съображения неоснователно е и позоваването от страна на ищцата на постановените от ЕСПЧ решения по делото *Mocanu* и други срещу Румъния, както и по делото *Romanesco* срещу Румъния - присъдените с тези решения обезщетения са за нарушение на чл.3 от Конвенцията в процесуален аспект, а не за нарушение по чл.6 §1.

В практиката на ВКС също последователно се приема, че размерът на обезщетението се определя конкретно за всеки отделен случай и въз основа на конкретните по делото обстоятелства. При присъждането на обезщетения дори по сходни казуси също следва да се отчете и конкретиката на всеки отделен случай. Това важи и за исковете по чл.2б ЗОДОВ, предявени от другите пострадали лица от т.нар. Възродителен процес, поради което и присъдените с цитираните от ищцата решения на националните съдилища суми в размер на по 30 000 лева не задължават съда да присъди обезщетение в този размер и по настоящия казус. За разлика от тези случаи, в които ищец е пряко пострадалото лице, ищцата се явява само един от наследниците, заместили починалия в хода на наказателното производство пострадал. Макар и за периода след смъртта му същата да има качеството на пряко увредена от нарушението по чл.6, §1 КЗПЧОС, то за предхождащия период тя е встъпила в правата на своя наследодател, наред с останалите наследници, част от които също са предявили иск по чл.2б ЗОДОВ /служебно известно на съда е образуваното пред настоящия съдебен състав в.гр.д. № 426/2023г. вр. предявен от сестра й иск със същото основание/.

Целта на обезщетението е да възмезди пострадалия в най-пълна степен за вредите от накърнените му нематериални блага, които по принцип нямат парична стойност, но без същото да води до неоснователно обогатяване. Следва да бъде съобразено и това, че самият факт на осъждането /признаването факта на увреждането/ също има репариращ ефект за пострадалия. Изрично в практиката на ЕСПЧ се приема, че предвиденият механизъм по чл.2б ЗОДОВ сам по себе си съставлява обезщетение за нарушението на чл.6, §1 от Конвенцията.

Неоснователни са доводите, че размерът на обезщетението следва да бъде съобразено със стандарта и присъжданияте в Германия обезщетения за вреди от неразумна продължителност на дело, предвид обстоятелството, че

ищцата трайно живее в тази държава. Меридавен е икономическият стандарт на държавата, която е отговорна за допуснато нарушение /арг. за това даденото разрешение в решение № 50280/11.09.2023г. по гр.д. № 4210/2021г. на ВКС, IV г.о./.

Неоснователен е и доводът на ищцата, че при определяне размера на следващото се обезщетение следва да бъде включена и "съответната част за загубените възможности". Както бе посочено по-горе в приложното поле на чл.6 §1 от ЕКЗПЧОС не се включва правото за наказателно осъждане на трети лица и обезщетението не цели да репатрира претърпените вреди от деянието, предмет на забавеното наказателно производство. Вредите от престъплението /засегнатите нематериални блага/ имат значение единствено за преценка за значението /залога/, което делото е имало за пострадалия.

С оглед на горното, съдът намира, че предявеният от Н. К. против Прокуратурата иск с правно основание чл.26 ЗОДОВ следва да бъде уважен до размер на сумата от 12 000 лева, като за горницата над тази сума до претендираните 120 000 лева исковата претенция е неоснователна.

По искането за лихва за забава:

Няма спор, че отговорността на държавата, чрез нейния процесуален субституент ПРБ по своя характер е деликтна, поради което и по отношение на тази отговорност е приложима разпоредбата на чл.84, ал.3 ЗЗД. Доколкото обаче към настоящия момент наказателното производство не е приключило, то следва да бъде съобразена цитираната от първоинстанционния съд съдебна практика на ВКС, съгласно която забавата настъпва от датата на подаване на исковата молба поради това, че претендираното обезщетение обхваща целия период на продължителност на делото до предявяване на иска /т.е. неразумната продължителност е елемент от фактическия състав на отговорността по чл.26 ЗОДОВ/. Поради това и началният момент на дължимата лихва върху присъденото обезщетение е датата на подаване на исковата молба.

Неоснователно е твърдението за противоречие на този извод с практиката на ЕСПЧ. Началният момент, от който този съд присъжда лихва е датата на изтичане на срока за плащане на присъденото обезщетение /напр. дело Наковски с/у България, Коновски с/у България/.

Цитираните от ищцата съдебни актове на касационната инстанция са неотнормими, тъй като касаят разрешение на въпроса за забавата по приключили към датата на предявяване на иска дела, респ. за обезщетение по иск с друга правна квалификация.

По присъдените от първоинстанционния съд разноски:

С постановеното решение от 25.09.2023г., в частта му имаща характер на акт по чл.248 ГПК, първоинстанционният съд е оставил без уважение искането на ищцата за заплащане на разноски в претендирания от нея размер.

Настоящият състав изцяло споделя мотивите на окръжния съд, че на възмездяване подлежат само реално направените от насрещната страна разноски и за направата на които са представени доказателства /в т.см. е и т.1 от ТР № 6/2013г. на ОСГТК на ВКС/, както и че пътните разходи на процесуалния защитник, доколкото не са уговорени изрично в сключения

между тях договор, не подлежат на заплащане.

По делото липсва представен договор за правна защита и съдействие, установяващ размера на уговореното адвокатско възнаграждение. Представените доказателства са за извършен превод на сума в размер на 300 лева с основание частично плащане на адвокатско възнаграждение и съобразно която сума е изчислено дължимото от ответника възнаграждение, съответно на уважената част от иска.

Недоказано е и заплащането от страна на ищцата на претендираните като разход суми за самолетни билети на процесуалния ѝ представител за с.з. на 01.06.2023г. До приключването на устните състезания пред окръжния съд доказателства в тази насока не са били представени.

Поради съвпадането на изводите на настоящата инстанция относно изхода от спора, вкл. и по дължимите разноски, с тези на първостепенния съд, обжалваните решения следва да бъдат потвърдени.

На основание чл.78 ГПК ищцата има право на разноски за въззивното производство вр. отхвърлената жалба на ответната страна. Доказателства обаче за реално заплатени разноски не са представени, поради което и по изложените по-горе съображения съдът не присъжда такива.

Доводите, че адвокатът ѝ има право на разноски, по аналогия на чл.38 ЗАДв. са неоснователни, а цитираната практика на ЕСПЧ не налага друг извод.

Водим от гореизложеното, съдът

РЕШИ:

ПОТВЪРЖДАВА решение № 200/03.07.2023г. и решение № 250/25.09.2023г., постановени по гр. д. № 798/2022г. по описа на ОС – Добрич.

Решението подлежи на обжалване, при условията на чл.280 ГПК, с касационна жалба пред Върховния касационен съд, в 1-месечен срок от връчването му на страните.

Председател: _____

Членове:

1. _____

2. _____